

Кулик К. Д.,

*к.ю.н., асистент кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного універси-
тету імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

На сьогодні в Україні спостерігається невтішна ситуація у сфері запобігання та протидії злочинності. Не зважаючи на численні заходи, які вживаються на загальнодержавному та місцевому рівнях, кількість злочинних діянь залишається досить високою. У зв'язку з введенням загальнонаціонального карантину відбулися певні зміни у структурі злочинності за цей період, зокрема, почастишали випадки вчинення шахрайства, кіберзлочинів

та домашнього насильства, у тому числі злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх.

Аналіз офіційних статистичних даних Генеральної прокуратури України показав, що за березень 2020 р. було зареєстровано 334 випадки, пов'язані з насильством у сім'ї, та домашнього насильства – 199 злочинів. Загалом станом на березень 2020 р. було обліковано 844 правопорушення, пов'язаних з насильством у сім'ї, та 724 випадки домашнього насильства (ст. 126–1 Кримінального кодексу України). Як бачимо, динаміка цих злочинів тільки зростає. До того ж, слід не забувати й про високий рівень латентності злочинів цього виду, а тому реальна ситуація є набагато гіршою.

Подібна тенденція, на жаль, спостерігається й щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх. Попередніми дослідженнями було встановлено, що 22,5% випадків розбещення неповнолітніх вчиняються в родині батьками, вітчимами, співмешканцями матерів жертв, дідусями, а 14,2% злочинів – сусідами чи друзями батьків потерпілих [1, с. 91]. Отже, можна зробити висновок, що серед фактів домашнього насильства непоодинокими є випадки вчинення статевого злочинів щодо неповнолітніх, які в умовах тимчасової соціальної ізоляції не набувають широкого розголосу.

У зв'язку з цим набувають особливої актуальності заходи запобігання та протидії досліджуваним злочинам. Одним із таких заходів, на думку фахівців, є посилення кримінальної відповідальності за вчинення цих злочинів, зокрема створення Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої чи малолітнього, а також введення такого виду покарання як хімічна кастрація. Так, у Верховній Раді України було зареєстровано два законопроекти, які містять положення щодо створення публічного або закритого реєстру осіб, які вчинили злочини проти статевої недоторканості неповнолітніх осіб, примусової та добровільної хімічної кастрації винних осіб, відповідно: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за злочини, вчинені стосовно малолітньої особи, неповнолітньої особи, особи, яка не досягла статевої зрілості» № 6449 від 15.05.2017 р., та «Проект закону про внесення змін до деяких законів України (щодо впровадження Єдиного реєстру осіб засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої чи малолітнього та посилення відповідальності за злочини, вчинені проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої чи малолітнього)»

№6607 від 21.06.2017 р. Розглянемо деякі положень цих законопроектів більш детально.

Доцільність створення єдиного реєстру осіб, які вчинили злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх осіб, не викликає сумнівів, однак, яким має бути цей реєстр публічним чи закритим? Слід зазначити, що подібні реєстри вже існують у Сполучених Штатах Америки та Польщі. Зокрема, у США ця база є загальнодоступною відповідно до «Закону Меган» («Megan's Law» або «Jacob Wetterling Crimes Against Children and Sexually Violent Offender Registration Program»), тобто кожна людина може зайти на електронний ресурс та перевірити наявність у списку осіб, які його оточують. У Польщі цей реєстр є також відкритим для всіх. Проте, на нашу думку, в Україні при впровадженні такого Єдиного реєстру слід брати до уваги й деякі особливості, пов'язані зі сприйняттям та можливою неадекватною реакцією деяких представників громадськості на осіб, які будуть значитися у ньому. Наприклад, оприлюднення такого списку може спричинити «хвилю самосуду» щодо винних осіб, подальшої їх дискримінації, цькування та фізичного знищення. Іншим негативним наслідком публічності реєстру може стати ще більша латентизація досліджуваних злочинів, а також підвищення їх жорстокості. Тому вважаємо, що доступ до такого реєстру доцільно зробити тільки для відповідних уповноважених осіб, які здійснюють досудове розслідування, представників прокуратури, а також науковим співробітникам за наявності відповідного дозволу від держателя такого Реєстру та дотриманні всіх вимог згідно з Законом України «Про захист персональних даних».

Неоднозначною є позиція фахівців і щодо необхідності введення хімічної кастрації як виду покарання за вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх. Важливо зазначити, що хімічна кастрація вже застосовується у Чехії, Російській Федерації, Казахстані, Польщі та Південній Кореї. Подібну відновлювану медикаментозну терапію практикують також у Франції, Швеції, Німеччині та Данії: деякі засуджені, хворі на педофілію, для унеможливлення вчинення ними сексуальних злочинів добровільно приймають антиандрогени. Однак, переважна більшість країн, що застосовує ці медичні заходи, робить це виключно за добровільною згодою засуджених.

Добровільна згода на прийом медичних препаратів, які пригнічують вироблення у чоловіків тестостерону, означає усвідомлення особою, що має розлади сексуальних уподобань, які проявляються у сексуальному

тяжінні до дітей допубертатного та раннього пубертатного віку (педофілії) [2], можливості вчинення ним злочинних посягань. Однак через небажання шкодити фізичному та психологічному здоров'ю неповнолітніх особи, що схильні до педофілії, приймають рішення регулярно приймати відповідні медичні препарати.

На жаль, на побутовому рівні та в засобах масової інформації термін «педофіл» помилково використовується щодо всіх осіб, які вчинили сексуальні злочини щодо неповнолітніх, що призводить до плутанини у поняттях та можливих засобах запобігання та протидії досліджуваним злочинам. Проведені кримінологічні дослідження виявили, що лише 5,1% з 193 засуджених, що вчинили розбещення неповнолітніх, судово-психіатричною експертизою було встановлено діагноз «педофілія» [3, с. 65]. Що означає потенційну неефективність застосування заходів примусової хімічної кастрації для осіб, які не мають сексуального тягіння виключно до неповнолітніх. Переважна більшість винних у вчиненні розпусних дій обрали жертвами дітей через страх бути знехтуваними дорослими партнера, наявність комплексів меншовартості чи бажання не витратити значних зусиль на схиляння дорослого партнера до статевих зносин. Вживання цими особами антиандрогенів штучно знизить вироблення в організмі тестостерону, однак не знизить бажання вчиняти злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості. А навіть, навпаки, може спонукати їх вчиняти більш жорстокі злочини, оскільки, серед побічних ефектів вживання таких препаратів є депресія з подальшим розвитком агресивності [4].

Таким чином, для кожної категорії винних у вчиненні злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості повинні застосовуватися індивідуально ті заходи, які будуть мати найвищу ефективність в кожному конкретному випадку. Застосування ж заходів медичного характеру (як з призначенням медичних препаратів, так і без їх призначення) повинно проводитися висококваліфікованими фахівцями у галузі психології, психіатрії, сексології та психотерапевтичної корекції. Їх завданням має бути прищеплення винним особам позитивних цінностей та установок на повагу до суспільних морально-етичних принципів, підвищення самоконтролю осіб, схильних до вчинення статевих злочинів щодо неповнолітніх, орієнтацію на свідому відмову від вчинення суспільно небезпечного діяння.

У зв'язку з вищезазначеним, вважаємо правильним відхилення Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за злочини,

вчинені стосовно малолітньої особи, неповнолітньої особи, особи, яка не досягла статевої зрілості» від 03.10.2019 р. № 169-IX, що передбачав впровадження як публічного реєстру осіб, які вчинили досліджувані злочини, так і застосування примусової хімічної кастрації для винних у їх вчиненні осіб. Отже, на сьогодні Верховною Радою України залишається прийнятим у першому читанні проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо впровадження Єдиного реєстру осіб засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої чи малолітнього та посилення відповідальності за злочини, вчинені проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої чи малолітнього)» від 21.06.2017 р. № 6607, змістом якого є впровадження закритого Єдиного реєстру осіб засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої чи малолітнього, а також можливого добровільного застосування медичних заходів у вигляді хімічної кастрації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кулик К. Д. Щодо питання про типологію конкретної життєвої ситуації при вчиненні розбещення неповнолітніх. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2016. Вип. 36. Т. 2. С. 88–92;
2. Расстройства сексуального предпочтения (Г65). Международная классификация болезней 10-го пересмотра (МКБ-10). URL: <http://mkb-10.com/ипйех.p1ip?рій=4358> (дата звернення: 08.04.2020);
3. Кулик К. Д. Хімічна кастрація як вид покарання за злочини проти статевої недоторканості неповнолітніх: за чи проти? / К. Д. Кулик // Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства : зб. тез наук. доп. і повідомл. X Всеукр. наук-практ. конф. науковців, практикуючих юристів, аспірантів та студентів (м. Харків, 16 листоп. 2019 р.). – Харків, 2019. С. 63–67;
4. Хімічна кастрація: що це, як діє та до кого застосовують. URL: <https://molbuk.ua/news/178156-khimichna-kastraciya-scho-ce-yak-diye-ta-do-kogo-zastosovuyut.html> (дата звернення: 08.04.2020);
5. Про відхилення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за злочини, вчинені стосовно малолітньої особи, неповнолітньої особи, особи, яка не досягла статевої зрілості»: затв. постановою Верховної Ради України від 03.10.2019 р. № 169-IX. Відомості Верховної Ради України. 2019. №44. Ст. 285.

Наукове видання

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ І БЕЗПЕКА

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

м. Харків, 19 листопада 2020 р.

За редакцією професора *А. П. Гетьмана*
і професора *Б. М. Головкіна*

В авторській науковій та літературній редакції

Підписано до поширення через мережу Інтернет
з оригінал-макета 17.11.2020.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 38,6. Вид. № 2617.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Національна академія правових наук України
Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проєктів ОБСЄ в Україні
Європейська експертна асоціація

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України
Департамент кіберполіції Національної поліції України

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ І БЕЗПЕКА

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

м. Харків, 19 листопада 2020 р.

За редакцією професора *А. П. Гетьмана*
і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2020

УДК 343.9:004.9-049.5

Д44

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. *А. П. Гетьман*;

д-р юрид. наук, проф. *Б. М. Головкін*;

к. ю. н., доц. *О. В. Таволжанський*;

к. ю. н. *К. С. Остапко*

Д44 **Діджиталізація і безпека** : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2020. – 402 с.

ISBN 978-966-998-077-9

ISBN 978-966-998-077-9

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020

© Оформлення. Видавництво «Право», 2020